

2015. gada dabas simboli

Publicēts: 09.12.2020.

 [2005](#)

 [2006](#)

 [2007](#)

 [2008](#)

 [2009](#)

2010

[Skatīt vairāk](#)

2011

[Skatīt vairāk](#)

2012

[Skatīt vairāk](#)

2013

[Skatīt vairāk](#)

2014

[Skatīt vairāk](#)

2016

[Skatīt vairāk](#)

2017

[Skatīt vairāk](#)

2018

[Skatīt vairāk](#)

2019

[Skatīt vairāk](#)

2020

[Skatīt vairāk](#)

 [2015. gada dabas simbolu plakāts](#)

 [Gada augs >>> Čemuru palēks \(*Chimaphila umbellata*\)](#)

Gada koks >>> Krūmu čuža (*Pentaphylloides fruticosa*)

Gada sēne >>> Lielā pergamentsēne (*Phlebiopsis gigantea*)

Gada gliemis >>> Parastā ēdamgliemene (*Mytilus trossulus*)

Gada kukainis >>> Lielais māršilu zilenītis (*Phengaris arion*)

Gada bezmugurkaulnieks >>> Grēvis (*Saduria entomon*)

Gada putns >>> Dzeltenais tārtiņš (*Pluvialis apricaria*)

Gada dzīvnieks >>> Meža cūka (*Sus scrofa*)

Gada ģeoloģiskais objekts >>> Staiceles dzelzs avoti

Gada dzīvotne >>> Bioloģiski vērtīgie zālāji

Gada augs >>> Čemuru palēks (*Chimaphila umbellata*)

Latvijas Botāniķu biedrība par 2015. gada augu izvēlējusies čemuru palēku (*Chimaphila umbellata*).

Čemuru palēks (*Chimaphila umbellata*) ir daudzgadīgs, līdz 25 cm augsts ziemciešu dzimtas puskrūms ar zobainām, ādainām lapām, kas satuvinātas rozetē. Augs ir ziemzaļš – tas atspoguļots arī tā latīņu nosaukumā – „ziemasmilis”. No jūnija līdz augustam palēks lepojas ar skaistiem rozā ziediem, kas sakārtoti skrajā čemurā un nolikuši uz leju, tādēļ ziedu čemurs dažkārt atgādina smalki veidotu lietussardziņu. Dažādos Latvijas apvidos tas saukts arī par mātes zālēm, meža mirti, ziemcieti, lielo brūklenāju, zāģrobenāju.

Čemuru palēks ierakstīts Baltijas reģiona Sarkanajā grāmatā un vairāku valstu aizsargājamo sugu sarakstos, bet pašlaik nav iekļauts Latvijas īpaši aizsargājamo sugu sarakstos, kaut arī sastopams samērā reti. Vietās, kur aug čemuru palēks, vērts ieskatīties vērtīgāk. Turpat reizēm var atrast arī citus floras retumus – pļavas silpurenī, smiltāju neļķi, ziemēļu linneju, vālišu staipekni un plakanstaipekņus.

Čemuru palēks ir sausu, skraju priežu mežu suga, taču ne vienmēr tas atrodams šķietami piemērotos apstākļos. Tam ir dažādi iemesli. Augs ir saistīts ar gaišiem augšanas apstākļiem, bet, iztrūkstot dabiskiem traucējumiem mežā, piemēram, ugunsgrēkiem, mežs mainās. Traucējumu trūkuma dēļ pieaug barības vielu daudzums zemsedzē, mežā ienāk egles, kļūst tumšāks, mainās nobiru sastāvs – pamazām apstākļi kļūst čemuru palēkam un citām retajām, gaismas prasīgajām sugām nepiemēroti. Būtisku lomu spēlē

arī mikoriza – auga un augsnes sēņu simbioze jeb savstarpēji draudzīgas attiecības, tādā veidā uzņemot dīgšanai un augšanai nepieciešamās barības vielas. Tātad – kur nav nepieciešamās augsnes sēnes, tur arī čemuru palēks nav sastopams. Būtiskas izmaiņas augsnes sēņu sabiedrībās var radīt mežizstrāde, izraisot arī čemuru palēka izzušanu. Augs ir dekoratīvs, tāpēc vietām, īpaši piepilsētu mežos, sugu apdraud izplūkšana.

Čemuru palēks ir plaši izplatīts Ziemeļu puslodē Eirāzijā un Ziemeļamerikā. Tas ir ārstniecības augs, ko iecienījuši Ziemeļamerikas indiāņi. Vairākās valstīs to izmanto cistīta, nierakmeņu un urīnpūšļa, prostatas, tuberkulozes un audzēju ārstēšanā. Auga saknes un lapas Amerikas indiāņi izmantoja tonizējoša dzēriena pagatavošanai.

Latvijas Botāniķu biedrība aicina būt vērīgiem un saudzīgiem. Lai labāk apzinātu sugas sastopamību, aicinām ziņot čemuru palēka atradumus portālā dabasdati.lv! Tāpat gaidīti jums zināmi tautā lietoti auga nosaukumi, ziņas par auga izmantošanu agrāk un mūsdienās, kā arī novērojumi par mežizstrādes, degšanas un citu traucējumu ietekmi uz šo augu (lūdzam sūtīt uz botaniku-biedrib[at]hotmail.com).

Avots: [Latvijas Botāniķu biedrība](#)

Gada koks

>>> Krūmu čuža (*Pentaphylloides fruticosa*)

Latvijas Dendrologu biedrība par 2015. gada koku izvēlējusies krūmu čužu (*Pentaphylloides fruticosa*).

Krūmu čuža ir līdz 1,5 metrus augsts, izcili dekoratīvs rožu dzimtas krūms, kas visu vasaru bagātīgi zied dzelteniem ziediem. Latvijas dārzos, parkos un apstādījumos bieži sastopamas šķirnes, kas no pamatsugas atšķiras ar krūmu augstumu, ziedu un lapu krāsu. Tas ir iecienīts apstādījumu augs savas ilgstošās ziedēšanas, ātrās augšanas un noturības pret dažādiem nelabvēlīgiem klimatiskajiem apstākļiem dēļ.

Krūmu čuža ir divmājnieks. Neraugoties uz to, sievišķajiem ziediem ir labi attīstītas, bet sterilas putekšņīcas, savukārt vīrišķajos ziedos pēc noziedēšanas auglis izveidojas, bet tajā neattīstās sēklas, kas var būt par kļūdu iemeslu, veicot pētījumus par sēklu veidošanos. Vienīgajā Latvijā savvaļas atradnē pēdējos 15 gados veiktajos sugas vitalitātes pētījumos konstatēts, ka sugai nenotiek normāla ģeneratīva atjaunošanās - čužas populācijā ir tikai veci krūmi, kas ražo sēklas ar pazeminātu dīgtspēju, savukārt jaunu, vitālu krūmu nav.

Suga savvaļā izplatīta ziemeļu puslodes mērenā klimata joslā: Ziemeļeiropā, Igaunijā; Urālos, Krievijas Tālajos Austrumos arī Ziemeļamerikā. Baltijas reģionā - Ēlandē, Gotlandē un vairākās vietās Igaunijā, savukārt Latvijā krūmu čuža savvaļā sastopama tikai vienā vietā - Abavas palienē pie Kandavas, dabas lieguma "Čužu purvs" teritorijā. Krūmu čuža savā plašajā areālā visbiežāk aug uz kaļķakmens klintīm, kā arī gar upju krastiem kaļķakmens klinšu piekājēs. Abavas ielejā čuža aug uz avotkalņu nogulām, uz kurām akumulējusies plāna augsnes kārtā ar izteikti sārmainu reakciju.

Vai mūsu floras retums ir apdraudēts un krūmu čuža izmirst? Kas būtu darāms, lai šo atradni saglabātu arī nākotnē? Tie ir jautājumi, uz kuriem dendroloģijas eksperti centīsies gūt atbildes, izvirzot krūmu čužu kā gada koku un pievēršot šai problēmai arī sabiedrības uzmanību.

Avots: Latvijas Dendrologu biedrība

Gada sēne

>>> Lielā pergamentsēne (*Phlebiopsis gigantea*)

Latvijas Mikologu biedrība par par 2015. gada sēni izvēlējusies lielo pergamentsēni (*Phlebiopsis gigantea*).

Lai gan šī sēne nav ne ēdama, ne aizsargājama, tomēr tai ir ļoti liela saimnieciskā nozīme. Lielā pergamentsēne aizsargā mūsu mežus pret citu sēni – trupi izraisošo sakņu piepi *Heterobasidion annosum*. Mežaudzēs, kur biežāk sastopama lielā pergamentsēne, sakņu piepes infekcija celmos ir daudz mazāka.

Lielā pergamentsēne veido lielus klājeniskus augļķermeņus (līdz 70 cm garus un 15–20 cm platus), parasti uz koksnes daļas, kas vērsta pret zemi. Bieži sastopama uz 2–3 gadus veciem nozāgētu vai izgāztu skuju koku stumbriem, celmiem un lielu dimensiju ciršanas atliekām. Galvenokārt aug uz priedes koksnes, bet labvēlīgos apstākļos var augt arī uz egles.

Raksturīga sugas pazīme ir krasas atšķirības izskatā svaigai mitrai sēnei un izkaltsai. Mitrumā tā cieši pieguļ pie substrāta, krāsa ir zilganpelēka, pelēkbalta, nedaudz puscaurspīdīga, konsistence ir vaskaina un mīksta. Savukārt sausumā un vecākiem augļķermeņiem to malas atdalās no substrāta, ierullējas uz iekšu, virsma ir krēmkrāsas vai dzeltenbrūna, bet konsistence – sausa un garozai līdzīga – šajā stāvoklī tā atgādina pergamentu vai sviestpapīru. No tā cēlies sēnes nosaukums.

Sēnes micēlijam attīstoties, koksne veidojas oranži – brūns krāsojums. Sēne izraisa skuju koku balto trupi, bet tā nebojā dzīvus kokus. Sēne veido bazīdijsporas un veģetatīvās sporas – oīdijas. Tieši oīdiju veidošanās ir ļoti svarīga īpašība, lai lielo pergamentsēni izmantotu bioloģisko preparātu ražošanā.

Latvijas Valsts mežzinātnes institūtā „Silava” kopš 2006. gada veic pētījumus, lai Somijā ražoto bioloģisko preparātu „Rotstop” aizstātu ar līdzīgas iedarbības, bet no vietējiem pergamentsēnes izolātiem iegūtu preparātu. Tā kā Latvija ir mežu valsts (meži klāj aptuveni 54% no valsts teritorijas, bet aptuveni puse no mežiem ir privāti) tad, izvēloties šo sargājošo sēni par gada sēni, vēlējamies rosināt arī privāto mežu īpašniekus savos mežos veikt svaigu celmu apstrādi ar bioloģiskajiem preparātiem, lai ierobežotu sakņu trupes izplatību.

LVMI Silava zinātnieki būs pateicīgi, ja saņems informāciju (fotogrāfijas, augļķermeņi) par šo sēni. Informāciju lūdzam sūtīt uz epastu talis.gaitnieks[at]silava.lv, tālr. 26463738.

Gada gliemis >>> Parastā ēdamgliemene (*Mytilus trossulus*)

Latvijas Malakologu biedrība par savu 2015. gada dabas simbolu izvēlējusies parasto ēdamgliemēni (*Mytilus trossulus*) Gould, 1850.

Ēdamgliemene par gada gliemēni izvēlēta tāpēc, ka vēlējamies pievērst uzmanību sugas statusa problēmām. Arī citām augu un dzīvnieku sugām mēdz būt t.s. sugu kompleksi, kad zinātnieki diskutē, vai tās būtu sugas vai pasugas, ir aprakstīti arī hibrīdi. Tādas sugas parasti sagādā problēmas arī nosakot aizsardzības statusu, jo aizsargājamo sugu sarakstos jābūt skaidri un saprotami nosauktām sugām, uz kurām attiecināma aizsardzība.

Gliemene plaši izplatīta daudzās pasaules jūrās un parasti pazīstama kā ziemeļu ēdamgliemene (*Mytilus edulis* L.). Šis bijis arī Baltijas jūrā dzīvojošās ēdamgliemēnes nosaukums, latviski tā saukta arī par midiju vai mīdiju, parasto mītilu, jūras sēdgliemēni, zilo gliemēni. Vēlāk suga iedalīta daudzās pasugās un tagad *Mytilus edulis* (plašā nozīmē) ir saprotams kā 3 visai tuvu un hibridizēties spējīgu sugu komplekss, un tagad mūsu jūras iemītniece ir uzskatāma par *Mytilus trossulus* G., kuras ģenētiskajā analizē gan konstatēts daudz *Mytilus edulis* L. (šaurajā nozīmē) gēnu.

Latvijas piekrastē samērā bieži sastopama suga, garums līdz 30 mm (sāļākos ūdeņos izaug lielāka). Čaula plāna, garena, trīsstūrveida. Čaulu ārējā virsma melna vai tumši brūngana, bieži ar violetu krāsojumu.

Pieaugušās gliemēnes dzīvo uz cieta substrāta – (akmeņiem, priekšmetiem, būvēm). Tās nekustīgi piestiprinās ar bisusa pavedieniem, kas ir izturīgi un elastīgi. Barību iegūst no cauri sūknētā ūdens izfiltrējot visu, kas ēdams – pārsvarā sīkas aļģes, baktērijas, vienšūņus. Ēdamgliemēnes daudzviet lieto pārtikā, daudzās zemēs arī audzē.

Līdzīga suga Latvijā ir daudzveidīgā sēdgliemene (*Dreissena polymorpha* (Pallas)), kas gan ir saldūdens gliemene, tomēr upju ieteku tuvumā atrodama arī jūrā. Šai gliemēnei ir līdzīgas formas čaula, bet ar spicāku galotni, plakanāku vēdera malu. Krāsa tai brūna, bieži – svītraina.

Čaulas bieži redzami izskaloti jūras krastā, īpaši gar Rīgas līci. Viegli atšķirama no citām jūras gliemēnēm pēc salīdzinoši vistumšākajiem gliemežvākiem.

Avots: [Latvijas Malakologu biedrība](#)

Gada kukainis >>> Lielais māršilu zilenītis (*Phengaris arion*)

Latvijas Entomoloģijas biedrība par 2015. gada kukaini izvēlējusies lielo mārsilu zilenīti (*Phengaris arion*).

Latvijas Entomoloģijas biedrība (LEB) par Gada kukaini 2015 ir izvēlējusies lielo mārsilu zilenīti (*Phengaris arion*). Zilenītis ir Eiropā aizsargājama dienas tauriņu suga, kuras populācijas lielums turpina sarukt. Zilenītis apdzīvo tādus aizsargājamus biotopus kā pelēkās kāpas, smiltāju zālājus, virsājus ar mārsiliem. Pieaugušie tauriņi ir apputeksnētāji, kāpuri sākumā barojas ar mārsilu, vēlāk tie ir plēsonīgi skudru ligzdās.

Lielais mārsilu zilenītis ir viens no lielākajiem zilenīšiem, tauriņa spārnu plētums sasniedz 4-5 cm. Zilenīšiem parasti ir jāskatās abas spārnu puses. Virspusē spārni ir koši zili ar izteiktu ovālu laukumu rindu spārnu virspusē un pelēcīgu spārnu malu. Spārnu apakšpusē uz pelēkzila fona lielu, melnu punktu raksts, pēc kā var pazīt zilenīšu sugas. Ja zilenīšiem drošai sugas noteikšanai vienmēr jāskatās spārna apakšpuse, tad lielais mārsilu zilenītis labi atšķirams arī pēc spārnu virspuses.

Pieaugušie tauriņi barojas galvenokārt mārsilu ziedos. Tie lido no jūnija vidus līdz jūlija beigām. Tauriņi apdzīvo biotopus ar barības augiem – mārsiliem. Tie var būt sausi virsāji, smiltāju zālāji, skraji priežu meži, pelēkās kāpas, ceļmalas, dzelzceļmalas, elektrolīniju stigas. Ja biotopā atrodams zilenītis, tad tas liecina par kopīgo biotopa sugu daudzveidību.

Mātītes olas dēj mārsilu ziedos. Izšķīlies kāpurs ir netīri brūnganīgs, sīks – dažus milimetrus garš. Kāpuri sākotnēji barojas ar mārsilu ziedpumpuriem, tad izdala smaržvielas – feromonus, kas piesaista *Myrmica* ģints dzelējskudras. Skudras jaunus kāpurus savāc uz savām ligzdām. Tajās tauriņa kur kāpuri kļūst plēsonīgi, izēd skudru olas un kāpurus. Tauriņš ir sociālais parazīts. Skudru ligzdā kāpurs pabeidz attīstību. Iekūņojas pavasarī.

Lielais mārsilu zilenītis ir reta un visā Eiropā īpaši aizsargājama suga. Sugas areāls ir sarūkošs. Galvenais sugu apdraudošais faktors ir biotopu aizaugšana, visbiežāk ar priedēm. Latvijā tauriņš sastopams galvenokārt Piejūras zemienē, taču ir ziņas par tās atrašanos iekšzemes biotopos – pie Daugavpils un Viļakas, kur ir sausi priežu meži, smiltāju pļavas un virsāji. Lielākā atradne ir Ādažu AAA, Vangažu un Garkalnes apkārtnē. Tomēr ir iespējams atrast jaunas, līdz šim neatklātas sugas populācijas. Tauriņi uzturas savā dzimtajā biotopā un nelabprāt pamet to.

Tauriņš samērā droši barojas mārsilu ziedos, tāpēc samērā viegli fotografējams. Tāpēc LEB aicina tos fotografēt un bildes ievietot dabas novērojumu portālā www.dabasdati.lv vai nosūtīt uz LEB e-pasta adresi [adalia\[at\]lanet.lv](mailto:adalia[at]lanet.lv). Taureni nedrīkst sagūstīt un ievākt.

Avots: [Latvijas Entomoloģijas biedrība](http://LatvijasEntomologijasBiedriba.lv), Voldemārs Spunģis

Gada bezmugurkaulnieks >>>Grēvis (*Saduria entomon*)

Latvijas Entomoloģijas biedrība par 2015. gada bezmugurkaulnieku ir izvēlējusies grēvi (*Saduria entomon*).

Latvijas Entomoloģijas biedrība (LEB) par 2015. gada bezmugurkaulnieku ir izvēlējusies grēvi (*Saduria entomon*). Grēvis ir vienādkājvēzis, kas dzīvo jūras gultnē un raksturo Baltijas jūras vides kvalitāti, kā arī ir svarīgs barības ķēdes posms un nozīmīga zivju barības bāze. Vēža populāciju lielumu negatīvi ietekmē upju ieskalotās lielās barības vielu (fosfora un slāpekļa) koncentrācijas un skābekļa deficīts piegrunts slānī.

Grēvis (*Saduria entomon*) (sinonīms *Mesidothea entomon*) ir vienādkājvēzis, kura ķermenis ir posmots un no mugurpuses saplacināts (mugurpuse brūnganā krāsā, bet vēders un kājas – pelēcīgā); galva sānos ir ierobota, acis novietotas galvas sānos. Ķermenis lapveidīgs, astes daļā nosmailots. Vēzis lielāko daļu dzīves pavada ieracies gruntī, spēj rāpot pa grunts virskārtu un peldēt. Apdzīvo gultnes gan ar smiltis, grants un dūņu substrātu, priekšroku dod aukstam ūdenim jūras dziļūdens zonās 50 līdz 85 metru dziļumā vai krietni dziļāk (optimālākā temperatūra ir 2-3 grādi). Tas ir sastopams arī piekrastē aptuveni 5 metru dziļumā, kur pielāgojies dzīvei krietni siltākā ūdenī. Var dzīvot vidē arī ar nelielu sāļumu.

Grēvis ir plēsīgs un maitēdājs, aktīvs naktī, barojas ar citiem grunti apdzīvojošiem dzīvniekiem un mirušiem dzīvniekiem, piemēram, sānpeldēm (*Monoporeia affinis*), Baltijas plakangliemenēm (*Macoma balthica*), piekrastē – ar trīsuļodu kāpuriem. Grēvis ir nozīmīgs barības avots vairākām zivju sugām, piemēram, mencai un ziemeļu jūrasbullim.

Sugai raksturīgs ir dzimumu dimorfisms, tēviņi ir lielāki par mātītēm, to ķermeņa garums var pārsniegt pat 8 cm, bet mātītēm tas ir ap 6 cm. Jūras dziļūdens daļā īpatņi ir lielāki, bet piekrastē – mazāki. Mazuļi attīstās divus līdz četrus mēnešus mātītes perējamajā kamerā uz vēdera. Pēc izšķīlšanās mazuļi ir tikai 3 līdz 4 mm gari un gada laikā izaug līdz 20 mm. Vairoties spējīgi tie ir tikai trešajā dzīves gadā. Pēc vairošanās lielākā daļa mātīšu aiziet bojā. Dzīves ilgums ir 3 – 4 gadi, jūras dziļūdens daļā tas dzīvo līdz pat 9 gadiem. Jaunie īpatņi sastopami maijā un jūnijā. Dažāda vecuma īpatņiem novērojams kanibālisms.

Grēvis ir Baltijas jūras ledus laikmeta relikts, ledājam kūstot, ieceļojis no Ziemeļu ledus okeāna Barenca jūras, sastopams arī vairākos Skandināvijas (Zviedrijas) saldūdens ezeros un visā Baltijas jūrā. Rietumu daļā (Arkonas un Bornholmas baseinā) tas sastopams rajonos, kur dziļums lielāks par 10 metriem, jo tam nepieciešams vēss ūdens, savukārt austrumu un ziemeļu rajonos tas sastopams seklākos ūdeņos (ziemeļu daļā sastopams no piekrastes līdz dziļūdens zonai, atkarībā no skābekļa daudzuma piegrunts slānī). Dienvidu daļā sastopams galvenokārt dziļūdens zonās, atkarībā no ūdens temperatūras. Pamatā tam ir cirkumpolāra (t.i. apkārt Ziemeļu ledus okeānam) izplatība, taču atrasts arī Boforta jūrā pie Ziemeļamerikas, Kaspijas jūrā un 2009. gadā Melnajā jūrā.

Grēvis atrodams pie nozvejotajām zivīm, piemēram, reņģēm. Jūras krastā pludmalē var atrast izskalotus grēvju īpatņus, kas viegli nofotografējami. Par saviem novērojumiem dabā LEB aicina ziņot dabas novērojumu portālā Dabasdati.lv vai uz e-pastu [agnija\[at\]lanet.lv](mailto:agnija[at]lanet.lv).

Avots: [Latvijas Entomoloģijas biedrība](http://LatvijasEntomologijasbiedriba.lv), Agnija Skuja

Gada putns >>>Dzeltenais tārtiņš (*Pluvialis apricaria*)

Latvijas Ornitoloģijas biedrība (LOB) par 2015. gada putnu ir izvēlējusies dzelteni tārtiņu (*Pluvialis apricaria*).

Tas ligzdo klajos augstajos purvos, bet lielāka skaitā Latvijā sastopams migrācijas laikā pavasarī un rudenī. Šogad plānots apzināt dzeltenā tārtiņa ligzdošanas vietas Latvijā, aicinot par novērojumiem ziņot jebkuru dabas draugu un izglītot sabiedrību.

Dzeltenie tārtiņi ligzdo tundrā un mežu zonā - klajos augstajos purvos sākot no Grenlandes dienvidaustrumiem un Ziemeļeiropas līdz austrumiem Taimirā. Latvijā ligzdo 260-460 pāru. Salīdzinājumam Igaunijā ligzdo 3000-4000 pāru, Somijā - 120 000-150 000, turpretim Lietuvā - tikai 35-45. Tie veido ilgstošus pārus, kas, iespējams, uzturas kopā arī ārpus ligzdošanas sezonas.

Dzeltenā tārtiņa latīniskā nosaukuma *Pluvialis apricaria* skaidrojums ir diezgan nepārprotams: *pluvialis* - "lietu nesošs (lietains)" un *apricari* - "apsauļot", tātad: "apsauļojies lietusnesējs". Ja "apsauļotā" nosaukuma daļa attiecas uz dzeltenīgo apspalvojumu, tad "lietus daļa" attiecas uz tautas vērojumiem, ka "tārtiņš sasauc lietu".

Vairāk par dzelteni tārtiņu var lasīt žurnāla "National Geographic Latvija" janvāra numurā, kā arī LOB žurnāla "Putni dabā" 2015. gada pirmajā numurā.

Šogad gada putna akciju LOB rīko sadarbībā ar Latvijas Universitātes Bioloģijas institūtu, kur purvu zinātnisko izpēti nodrošina Starpdisciplināra jauno zinātnieku grupa Latvijas purvu un to resursu izpētei, ilgtspējīgai izmantošanai un aizsardzībai.

Lai papildinātu zināšanas par dzeltenā tārtiņa sastopamību Latvijā, aicinām ziņot par šo putnu novērojumiem. Īpaši svarīgas ir ziņas par dzeltenā tārtiņa ligzdošanas vietām. Novērojumus lūdzam reģistrēt portālā www.dabasdati.lv vai sūtīt pa pastu: "2015. gada putna akcijai", Latvijas Ornitoloģijas biedrībā, a.k. 105, LV-1046, Rīgā.

Iepriekš par gada putniem izvēlēti: grieze (1996), vakarlēpis (1997), zaļā vārna (1998), mazais ērglis (1999), ķīvīte (2000), ūpis (2001), lielais ķīris (2002), rubenis (2003), baltais stārķis (2004), ziemeļu gulbis (2005), lauka piekūns (2006), melnā dzilna (2007), melnais stārķis (2008), jūraskrauklis (2009), mednis (2010), meža pūce (2011), jūras ērglis (2012), kākaulis (2013) un pupuķis (2014).

Avots: [Latvijas Ornitoloģijas biedrība](http://www.dabasdati.lv), Dr. biol. Oskars Keišs, „Gada putna” akcijas koordinators, oskars.keiss@lu.lv,

Gada dzīvnieks

>>>

Meža cūka (*Sus scrofa*)

Latvijas Dabas muzejs par 2015. gada dzīvnieku izvēlējies meža cūku (*Sus scrofa*)

Tas ir lielākais cūku dzimtas pārstāvis pasaulē. Pirmo reizi gada dzīvnieka nominācijas vēsturē Gada dzīvnieks nav aizsargājamo sugu sarakstos. Tomēr tā atpazīstamība sabiedrībā pēdējo gadu laikā ir ievērojami augusi sakarā ar Āfrikas cūku mēra izplatīšanos Latvijā.

Dabas muzejā ir atklāts meža cūkai veltīts stends, un gada garumā paredzēti vairāki tai veltīti pasākumi. Sestdien, 24. janvārī, no plkst. 11:00 līdz 16:00 notiks ģimenes diena „Gada dzīvnieks – 2015”. Pasākumā būs iespēja uzzināt vairāk par Meža cūku: kurās vietās Latvijā tā dzīvo, ko ēd, ko dara ziemā un ko – vasarā. Mežacūkas Latvijas teritorijā parādījās vairāk nekā pirms 9 000 gadu. To izplatība Latvijā strauji augusi 20. gs. otrajā pusē. Liela uzmanība pēdējos gados pievērsta Āfrikas cūku mērim, kas diemžēl kopš 2014. gada ir problēma arī Latvijā. To un citus interesantus faktus par Gada dzīvnieku varēs noskaidrot, apmeklējot janvāra ģimenes dienu. Kopīgi tiks risināti arī interaktīvi uzdevumi.

Dabas tīmekļkameru vietne Looduskalender.ee Igaunijā sadarbībā ar dabas žurnālu „Loodusesõber” („Dabas draugs”) un iesaistoties Latvijas Dabas muzejam šogad izsludina fotokonkursu “Meža cūka – īsta cūka!”. Meža cūka ir pasludināta par Gada dzīvnieku 2015 abās valstīs – Latvijā un Igaunijā. Fotokonkursā tiek pieņemtas agrāk npublicētas fotogrāfijas arī no Latvijas dabas draugiem, iesniedzēji aicināti dalīties ne tikai ar pašu meža cūku fotogrāfijām, bet arī ar fotoattēliem, kuros redzamas meža cūku darbības pēdas dažādās situācijās. Fotogrāfijai jāpievieno stāsts par fotogrāfijā iemūžināto satikšanos ar meža cūku.

Avots: Latvijas Dabas muzejs

Gada ģeoloģiskais objekts >>> Staiceles dzelzs avoti

Biedrība Ziemeļvidzemes ģeoparks par 2015. gada ģeoloģisko objektu izvēlējusies Staiceles dzelzs avotus.

Biedrība Ziemeļvidzemes ģeoparks popularizējot ģeoloģiju un ģeoloģiskos dabas veidojumus nominē Gada ģeovietu. Par 2015. gada ģeovietu eksperti ir izvēlējušies Staiceles dzelzs avotus, kas atrodas Ziemeļvidzemē, Alojās novada Staiceles pagastā, Salacas kreisajā krastā augšpus Staiceles.

Staiceles dzelzs avoti no ģeoloģijas un hidroģeoloģijas viedokļa ir unikāli dabas veidojumi, kuros ir iespējams novērot nepārtraukti notiekošu dzelzs savienojumu izgulsnēšanās procesu, kas avotu izplūdes vietās veido krāsainu un ļoti neparastu ainavu.

Staiceles dzelzs avoti ir divi avoti, kas atrodas blakus esošās dažus desmitus metrus garās graviņās. Avotu ūdensdeve ir neliela, bet tie ir īpaši tai ziņā, ka bagātīgi izgulsnē dzelzs hidroksīdus un citus savienojumus košā rūsas krāsā. Avotu izplūdes vietās to nogulumu līdz pat 1 m biezā kārtā aizpilda graviņu gultni.

Pazemes ūdeņi ir bagātinājušies ar dzelzi filtrējoties caur devona iežiem – Burtnieku svītas smilšakmeņiem un aleirolītiem. Dzelzs savienojumu izgulsnēšanās norisinās ūdeņiem sastopoties ar gaisa skābekli un procesā iesaistoties īpašām baktērijām. Kāpēc tieši šai vietā notiek tik intensīva dzelzs savienojumu izgulsnēšanās kā nekur citur Latvijā – tas ir jautājums, kuru palīdzēs noskaidrot avotiem piešķirtā Gada ģeovietas nominācija. Ir dati, ka vēl pēc pagājušajā gadsimta vidus Staicele ir darbojies okera cehs, kas izmantojis avotu izgulsnētos dzelzs savienojumus krāsu ražošanā.

Staiceles dzelzs avoti atrodas Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātā, dabas parkā Salacas ieleja, kas vienlaikus ir arī Eiropas nozīmes aizsargājama teritorija *Natura 2000*.

Gada nominācija tiek piešķirta ar mērķi pievērst sabiedrības uzmanību Latvijas īpašajiem ģeoloģiskajiem veidojumiem, sniegt par tiem informāciju, rosināt vietas sakopšanu un izpēti, kā arī iekļaut tos tūrisma aprītē.

Avots: [Ziemeļvidzemes ģeoparks, Latvijas Petroglifu centrs](#), Dainis Ozols, Andris Grīnbergs

Gada dzīvotne >>> Bioloģiski vērtīgie zālāji

Latvijas Dabas fonds (LDF) iedibina jaunu tradīciju – līdzās citiem dabas gada simboliem, ko nosauc bioloģu profesionālās organizācijas, šogad LDF nominē vēl vienu jaunu gada simbolu – Gada dzīvotne. 2015. gadā par Gada dzīvotni nosaukti bioloģiski vērtīgie zālāji.

Jēdziens „bioloģiski vērtīgs zālājs” radies pirms vairāk nekā 10 gadiem, apzīmējot tādus zālājus, kam ir īpaša nozīme dabas daudzveidības saglabāšanā. Par bioloģiski vērtīgiem atzīstami tādi zālāji, kuru sugu sastāvs veidojies galvenokārt dabisku procesu gaitā un kuri ilgstoši apsaimniekoti vienā veidā, – pļaujot vai noganot. Dabiskās pļavas un ganības var pazīt pēc to bagātīgā augu sugu skaita un jo īpaši pēc specifiskām sugām, tā sauktajām indikatoraugiem. To klātbūtne tieši norāda uz zālāju dabiskumu un ilgstošām dabai draudzīgām apsaimniekošanas metodēm.

20. gadsimta 30. gados dabiskie zālāji aizņēma aptuveni 30 procentus Latvijas teritorijas. Šobrīd šis skaitlis sarucis līdz nepilnam vienam procentam. Būtisko samazinājumu izraisījuši vērienīgi meliorācijas darbi, dabisko zālāju uzāršana vai aizaudzēšana ar mežu, vai vienkārši neapsaimniekošana. Tas nozīmē, ka zālāji var pastāvēt tikai tad, ja tie tiek apsaimniekoti, - tie ir tieši atkarīgi no cilvēku saimnieciskās darbības.

Bioloģiski vērtīgo jeb dabisko zālāju dabas daudzveidības nozīme ir ļoti liela: gandrīz puse no aizsargājamām augu sugām un arī lielākā daļa no ārstniecības augiem atrodama tieši šādos zālājos. Ļoti nozīmīga ir arī dabisko zālāju loma putnu un daudzu citu dzīvo organismu dzīvē, kā arī kultūrainavas saglabāšanā. Faktiski visi dabiskie zālāji, kuri atzīti par bioloģiski vērtīgiem, atbilst kādam no Latvijas un arī Eiropas Savienības īpaši aizsargājamo biotopu veidam, kuru aizsardzībai un apsaimniekošanai jāpievērš īpaša uzmanība.

Uzarot sugām bagātu, bioloģiski vērtīgu zālāju, jārēķinās, ka savu sākotnējo vērtību tas atgūs tikai pēc vairākiem gadu desmitiem. Tāpēc Latvijas Dabas fonds, izvirzot par Gada dzīvotni bioloģiski vērtīgos zālājus, gada garumā atgādinās lauksaimniecības zemju īpašniekiem, kas apsaimnieko bioloģiski vērtīgus zālājus, kā arī tiem, kas savā īpašumā esošo zālāju dabiskumu vēl nav novērtējuši, kā tos atpazīt un pareizi apsaimniekot.

Tāpēc Latvijas Dabas fonds, izvirzot par 2015. Gada dzīvotni bioloģiski vērtīgos zālājus, aicina lauksaimniecības zemju īpašniekus, kas apsaimnieko šādus zālājus, novērtēt to lomu gan dabas daudzveidības saglabāšanā, gan arī ekosistēmas pakalpojumu nodrošināšanā lauksaimniecībā un atbildīgi tos apsaimniekot.

Avots: [Latvijas Dabas fonds](#), Ilze Salna

<https://www.daba.gov.lv/lv/2015-gada-dabas-simboli>